

ПРАВОВА ОХОРОНА ОБ'ЄКТІВ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ: ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

Л.Й. Глухівський

2000 року відбулися дві знаменні події у сфері правової охорони інтелектуальної власності України. У травні на виконання постанови Кабінету Міністрів України утворено Державний департамент інтелектуальної власності (Держдепартамент), а в липні на виконання наказу Міністерства освіти і науки України – Державне підприємство «Український інститут промислової власності» (Інститут). У цьому ж наказі зазначено, що Інститут створюється на базі Державного патентного відомства України та державного підприємства «Інститут промислової власності» (які ліквідуються) і включається

до сфери управління Держдепартаменту. Таким чином, у вітчизняній сфері інтелектуальної власності нинішнього року відзначаються 10-річні ювілеї двох організацій, які є основними інституціями державної системи правової охорони інтелектуальної власності. За цей період зроблено значні кроки, вирішено багато складних проблем, чітко окреслено перспективи. Про діяльність Інституту розповідає в інтерв'ю для журналу перший заступник директора з питань експертизи, доктор технічних наук, професор **Лев Глухівський**.

Кор.: Історію державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні можна умовно розділити на два етапи. Перший – від часу проголошення незалежної України і до 2000 року, а другий – після 2000 року, від часу створення двох організацій – Держдепартаменту та Інституту. Лево Йосиповичу, зважаючи на те, що Ви на першому етапі працювали у Верховній Раді України і очолювали відповідний профільний підкомітет, чи можете згадати, як усе починалося?

Л.Г.: У той час велася інтенсивна законотворча робота, розроблювалися й ухвалювалися закони... Я був народним депутатом України та очолював, як Ви вже сказали, профільний підкомітет, який спочатку називався Підкомітетом з питань інноваційної діяльності і захисту інтелектуальної власності, а вже в наступному скликанні – Підкомітетом з питань інтелектуальної власності. Першим документом, ухваленим за час мого депутатства, був Закон України «Про охорону прав на топогра-

фії інтегральних мікросхем». Потім – Закон України «Про охорону прав зазначення походження товарів», пізніше – нові редакції законів України: «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про авторське право і суміжні права».

Кор.: Тобто можна сказати, що й Ви стояли біля витоків створення державної системи правової охорони інтелектуальної власності?

Л.Г.: Можна й так сказати, руку в той потік занурював. (Посміхається). На той час уже існувала структура у сфері охорони промислової власності. До неї належали Держпатент України, а також НДЦПЕ, установа яка проводила експертизу заявок на об'єкти промислової власності. Пригадується, кілька разів проводилися комітетські слухання, під час яких розглядалися результати роботи цих установ й робилися відповідні висновки. Оскільки на той час тривалість проведення експертизи заявок і кількість заявок, які очікували на неї, були дуже великими, ухвалювалися рішення про внесення деяких змін у ці процеси. Профільний комітет ВР України сприяв тому, щоб змінити структуру державної системи правової охорони об'єктів промислової власності та зробити її динамічнішою, дієвішою й тим самим підвищити ефективність її діяльності.

Кор.: Лево Йосиповичу, а як Ви потрапили в сферу саме цієї діяльності?

Л.Г.: Мушу зізнатися, що в цю сферу я потрапив несподівано для себе. До 1994 року я був викладачем вищої школи, завідував кафедрою електричних машин у Львівській політехніці й навіть гадки не мав, що зовсім скоро доведеться працювати в іншому місці! Але в державі відбувалися такі процеси, які не дозволяли зважати на власні інтереси, а вимагали працювати там, де необхідно. Коли я потрапив до ВР України (був обраний у 1994 році народним депутатом по Золочівському виборчому округу Львівської області), постало пи-

тання, у який комітет іти працювати. А що я міг обрати, маючи за плечима 30-річний стаж роботи у вищій школі? Звичайно ж – комітет науки і освіти. І коли я туди прийшов, з'ясувалося, що профільним цей комітет є не тільки щодо вищої школи, а й щодо правової охорони інтелектуальної власності.

Кор.: Ви проявили ініціативу, чи Ваше обрання хтось скерував?

Л.Г.: Важко згадати, хто запропонував чи хто сказав, але цю роботу в комітеті мусив хтось на себе взяти. До того моменту я не дуже то й був обізнаний з нюансами патентування, крім тих питань, які не могли оминати завідуючого кафедрою: її працівники часом щось винаходили, патентували, і потрібно було це розглядати, надавати відповідні рекомендації; але в саму процедуру правової охорони я особливо не занурювався. Для цього в університеті існував підрозділ, який брав на себе всю організацію процесу патентування, а наша функція полягала тільки в підготовці опису винаходу.

Кор.: Після завершення депутатської діяльності Ви прийшли працювати до Інституту. Чи шкодуєте Ви про цю зміну у Вашому житті?

Л.Г.: Шкодувати про щось у житті взагалі не варто. Я прийшов до Інституту у 2002 році, коли завершилася моя друга каденція у ВР України, але з колективом уже був знайомий ще до того, з часів роботи у ВР України.

Я пересвідчився, що це дуже солідна установа, якій в державній системі правової охорони інтелектуальної власності належить чільне місце. Це заклад експертизи заявок на об'єкти промислової власності, до яких належать винаходи, корисні моделі, промислові зразки, географічні зазначення походження товарів, топографії інтегральних мікросхем і торговельні марки. Згідно з національним законодавством у нас видача охоронних документів відбувається за т.з. змішаною системою. Це означає, що видача охоронних документів на деякі об'єкти здійснюється за перевірковою системою, коли виконується експертиза заявок по суті, а на деякі об'єкти – за т.з. явковою систе-

мою, коли проводиться спрощена формальна експертиза, а охоронний документ видається під відповідальність самого заявника. Серед тих об'єктів, щодо яких передбачається проведення спрощеної експертизи, – корисні моделі та промислові зразки, а серед об'єктів, стосовно яких законодавство передбачає проведення повної кваліфікаційної експертизи, тобто з перевіркою всіх умов надання правової охорони, – винаходи та торгівельні марки.

Кор.: Лево Йосиповичу, згадуючи ті 10 років, що минули, які Ви можете зробити висновки? Як змінилася робота Інституту? Можете назвати основні події, які сталися за цей час?

Л.Г.: Багато що змінилося. Я можу це визначити по роботі експертизи, оскільки від 2002 року працюю на посаді заступника директора з питань експертизи. Чітко простежуються позитивні зміни якості експертизи за цей час. Звичайно, процеси діловодства за заявками на об'єкти промислової власності дуже модернізувалися. Створені та постійно удосконалюються автоматизовані системи (АС): винаходів, промислових зразків, торговельних марок, – які перебрали на себе велику частину рутинних операцій експертизи. За експертом залишилося виконання творчої роботи. І з кожним роком зростала кількість операцій, які переводилися в автоматизований режим виконання. Ефективним результатом цього процесу стало поліпшення якості експертизи та пришвидшення процесу її проведення. За ці 10 років строки експертизи заявок скоротилися удвічі.

Кор.: А чи є в Інституті заявки, подані десять і більше років тому, за якими діловодство все ще не завершено й патенти не видано?

Л.Г.: Таких заявок практично немає. Це поодинокі випадки, які мають місце не з вини експертизи, а тільки тому, що заявник припинив відповідати на запити експерта. За статистикою в процесі кваліфікаційної експертизи знаходяться заявки різних років: 2000 року – 1, 2001 – 3, 2002 – 8, 2003 – 23 заявки. Якщо говорити про строки кваліфікаційної експертизи, то на винаходи вона триває в межах 14

місяців, а також ще 2–3 місяці потрібно для формальної експертизи, таким чином, увесь процес експертизи займає майже 1,5 роки. Але треба мати на увазі, що кваліфікаційна експертиза не завжди починається відразу після формальної. Відповідно до законодавства заявники протягом 3 років можуть розмірковувати, чи потрібен їм патент і чи потрібно проводити кваліфікаційну експертизу. Таким чином, цей процес може тривати й 4 роки, але тільки в тому випадку, коли заявник відтягував подання клопотання про проведення кваліфікаційної експертизи.

Кор.: Чи можливо ще зменшити строки проведення експертизи?

Л.Г.: Є суттєве обмеження для скорочення строків експертизи, тому що існує поняття конвенційного пріоритету. Якщо говорити про винаходи, то цей період – 12 місяців. Тобто якщо заявник у будь-якій державі подав заявку до національного патентного відомства, то він ще 12 місяців має пріоритет, щоб за цей час подати заявку до іншої країни. А для торговельних марок цей строк – 6 місяців. Є ще деякі інші причини, які витікають із законодавства України й регламентують час проведення експертизи.

Кор.: Які кількісні показники роботи Інституту?

Л.Г.: Обсяги робіт, які виконуються нашим Інститутом, визначаються кількістю заявок, які надходять, і це великі обсяги. До речі, кількість заявок, починаючи з 2000 року, постійно зростала – щороку на 10–20 % – і досягла свого максимуму напередодні світової економічної кризи. Вона, звичайно, вплинула на кількісні показники нашої роботи, надходження заявок дещо скоротилося. Так, в останній докризовий рік – 2007, ми отримали понад 50 000 заявок, у т.ч. понад 6 000 – на винаходи, майже 8 800 – на корисні моделі, понад 2 000 – на промислові зразки, понад 33 000 – на торговельні марки. До кінця 2009 року ці показники зменшувалися, заявки надійшли в такій кількості: на винаходи – 4 800, корисні моделі – майже 9 000

(тут спаду не було), промислові зразки – 1 700, торгівельні марки – майже 26 000. Зменшення обсягів заявок корелювалося з падінням ВВП держави, інакше не могло бути. Але у цьому – 2010 році видно, що кількісний мінімум уже пройдено, й у порівнянні з минулорічними показниками вже почався приріст. Вважаю, що це говорить про те, що криза закінчується й починається економічний ріст.

Кор.: Таким чином, виходить, що основні досягнення за останні 10 років – це здійснення автоматизації процесу експертизи, поліпшення її якості, скорочення строків... Які ще?

Л.Г.: До здобутків також можна віднести розробку технології електронного подання заявок. Цим напрямом діяльності займається мій колега, заступник директора Петро Іваненко. Апаратна та комп'ютерна частини до прийому заявок в електронному вигляді вже готові, затримка лише за вирішенням деяких правових питань. Закони про електронний документообіг та про електронний підпис ухвалено, але КМ України не вкладається у відведені строки для напрацювання підзаконних актів. Усі ці питання мають бути вирішені, оскільки, коли до нас надійде заявка в електронному вигляді, то вона повинна мати такий самий правовий статус, як і паперова. Необхідні зміни щодо електронного подання заявки вже внесено до правил, але самі правила ще не затверджено в Міністерстві юстиції України, тобто вони ще не є нормативним документом. З цього питання 26 травня 2010 року проведено семінар, під час якого спеціалісти детально розглянули всі важливі аспекти. 7 червня цього року відбулася безперечно історична подія. На сервер нашого Інституту надійшла перша електронна заявка на винахід із застосуванням електронного цифрового підпису. Це стало можливим у межах експериментальної апробації технології подання електронної заявки, яка здійснюється відповідно до наказу Держдепартаменту.

Треба обов'язково сказати про трудовий колектив Інституту, про підвищення кваліфіка-

ції наших співробітників. Як правило, усі експерти, крім вищої освіти – галузевої, – мають ще другу вищу освіту у сфері інтелектуальної власності, тобто вони є й фахівцями з правових питань інтелектуальної власності.

Маємо багато молодих спеціалістів. Щороку до нас приходять випускники університетів, і тому середній вік працівників закладу постійно знижується. Сьогодні цей вік для експертів – 43 роки. Цікавість молоді до нашої сфери діяльності незаперечна. Особливо, якщо молода людина за своєю суттю – енциклопедист, їй подобається досліджувати, занурюватися у вивчення різних тем, проводити пошук інформації в Інтернеті, – це робота для неї. Важливим фактором, який приваблює молодь, є також достойна заробітна плата, яку отримують саме експерти.

Наприкінці 2008 року розпочато проведення комплексу робіт, спрямованих на набуття у перспективі Інститутом статусу міжнародного пошукового органу та органу міжнародної попередньої експертизи. Першим етапом цього комплексу є відповідні прогностико-аналітичні дослідження. Створено спеціальну робочу групу, яку я очолюю. Її члени всебічно вивчають це питання. Безумовно, спочатку цей статус не приведе до прибутків, та й зрештою ми добре усвідомлюємо, що це не комерційний проект. Однак, дослідницький шлях підготовки до набуття цього статусу дасть поштовх для подальшого широкомасштабного удосконалення Інститутом усіх процесів, пов'язаних з експертизою заявок на винаходи з врахуванням теорії та практики застосування Договору про патентну кооперацію. Він також дасть поштовх до підвищення кваліфікації експертів: здійснюватиметься постійний обмін інформацією та досвідом з іншими державами, проводитимуться конференції, засідання круглих столів. А отже – розширяться можливості поліпшення якості експертизи національних заявок. І зрештою все це сприятиме росту нашого міжнародного іміджу.

Кор.: Лево Йосиповичу, для Вас особисто, яка подія за цей час стала найважливішою?

Л.Г.: Це наше переселення до нової будівлі у 2004 році. Відтоді ми уже не залежимо від орендодавця, бо маємо власне приміщення. Воно збудоване відповідно до європейських стандартів і забезпечує найсучасніші умови праці.

Кор.: Які ще перспективні роботи чекають Інститут?

Л.Г.: Будемо й надалі працювати над автоматизацією процесу експертизи. Формальна експертиза, вважаю, буде колись повністю автоматизована, а експерт братиме у ній участь, тільки якщо виникатимуть спірні питання й система

потребуватиме втручання фахівця. Також думаємо над автоматизацією кваліфікаційної експертизи заявок на винаходи, точніше над таким удосконаленням автоматизованого робочого місця (АРМ) експерта, яке дозволило б повністю взяти на себе визначення порядку проведення експертизи і відстеження всіх операцій. Удосконалений АРМ дисциплінуватиме експерта, забезпечить дотримання черг і зведе до мінімуму вплив суб'єктивного фактора.

Інтерв'юер: Лариса ДЕМИДОВА

ДОВІДКА

ГЛУХІВСЬКИЙ Лев Йосипович — перший заступник директора Державного підприємства «Український інститут промислової власності» (Інститут) з питань експертизи

Народився 1942 року в селищі Новоросійське Актюбінської області (Республіка Казахстан) у репресованій сім'ї, яка була депортована з Львівської області (1940—1946 рр.).

Трудову діяльність почав інженером у 1965 році. Після закінчення аспірантури викладав на кафедрі електричних машин Львівського політехнічного інституту на посадах асистента, старшого викладача, доцента, професора, завідувача кафедри.

У 1994 році обраний народним депутатом України по Золочівському виборчому округу (Львівщина).

У 1998 році вдруге обраний народним депутатом України в багатомандатному виборчому окрузі за списком партії «Народний рух України».

Від 1994 до 2002 року був членом Комітету з питань науки і освіти Верховної Ради України, з 1998 року — головою Підкомітету з питань інноваційної діяльності і захисту інтелектуальної власності Комітету з питань освіти і науки.

З липня 2002 року до вересня 2005 року працював першим заступником директора Інституту.

У вересні 2005 року втретє обраний народним депутатом України в багатомандатному виборчому окрузі за списком блоку політичних партій «Наша Україна» й до травня 2006 року був членом Комітету з питань науки і освіти Верховної Ради України та головою Підкомітету з питань інтелектуальної власності.

З липня 2006 року знову працює на посаді першого заступника директора Інституту.